COĞRAFYA Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU TÜRKİYE'DE SANAYİ

TÜRKİYE'DE SANAYİ

Sanayi, farklı ham maddelerin ve yarı işlenmiş ürünlerin fabrikalarda işlenerek kullanılabilir hâle getirilmesi faaliyetidir. Sanayileşmiş ülkelerde birçok sanayi tesisi yer alır ve çalışma çağındaki nüfusun önemli bir bölümü bu sektörde çalışır. Türkiye'de sanayi faaliyetlerinin dağılışını etkileyen başlıca faktörler; **ham madde, enerji kaynakları, sermaye, iş gücü, ulaşım** ve **pazar**dır.

Sanayileşme için gerekli olan temel faktörlerden biri **ham madde** teminidir. Tarım ürünleri, hayvansal ürünler, su ürünleri, ormanlar ve madenler başlıca ham madde kaynaklarıdır.

Modern sanayinin makinelere dayalı olması, sanayi tesislerinde **enerji** tüketimini artırmaktadır. Günümüzde elektrik enerjisinin çok uzaklara kadar iletilebilmesi, enerji faktörünün sanayi tesislerinin dağılışına olan etkisini azaltmıştır.

Sermaye; sanayi tesislerinin kuruluşu, üretime hizmet eden araç gereçlerin alımı, ham madde satın alınması ve çalışanlara ait ücretlerin ödenmesi için gerekli olan birikime denir. Türkiye'de sanayi faaliyetleri, özel sektör ve yabancı ağırlıklı sermaye ile yürütülmektedir. Sanayide vasıflı ve vasıfsız olmak üzere çalışan iki çeşit **iş gücü** bulunmaktadır. Sanayideki otomasyon sistemlerinin gelişmesi nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Sanayi tesislerinin kuruluşu **ulaşım** olanaklarıyla yakından ilgilidir. Ham maddenin sanayi tesisine getirilmesi ve mamul maddenin pazara ulaştırılabilmesi ulaşımın kolay, hızlı, güvenli ve düzenli olmasına bağlıdır. Türkiye'de sanayinin özellikle batı ile kıyı

kesimlerde yoğunlaşmasının önemli sebeplerinden biri de elverişli ulaşım imkânlarıdır.

Gıda sanayisi; tarımsal ham maddeyi işleyen, hazırlayan, muhafaza eden ve ambalajlayan bir sanayi dalıdır. Türkiye'de gıda sanayisi, genellikle ham maddeye bağlı olarak tarımsal üretimin yapıldığı alanlarda ya da pazar koşullarına bağlı olarak büyük şehirlerde yoğunlaşmaktadır. Ülke genelinde görülen un ve unlu gıda sanayi tesisleri özellikle Orta Anadolu'da yoğunlaşmaktadır.

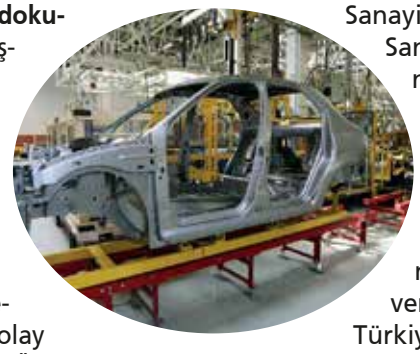
Türkiye'de şeker sanayisine dönük faaliyet, 1926 yılında Alpullu (Kırklareli) Şeker Fabrikası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Şeker pancarı tarımının yoğunlaştığı iç bölgelerde bugün özel ve kamuya ait şeker fabrikaları bulunmaktadır.

Et ve et ürünleri sanayisi, 1952 yılında Et ve Balık Kurumunun kurulması ile başlamıştır. Et ve et ürünlerini işleyen et kombinalarının ülke geneline yayıldığını görmek mümkündür. Türkiye'nin süt üretimde Konya, İzmir, Erzurum, Balıkesir ve Kars ön plana çıkan iller olarak dikkat çekmektedir. Tavuk eti işleyen tesisler büyükşehirlerin çevresinde toplanırken su ürünleri işleyen tesislerin başlıcaları Çanakkale, Trabzon ve İzmir illerinde yer almaktadır.

Ayçiçeği, zeytin, mısır ve soya; yağ elde edilen başlıca tarım ürünleridir. Bitkisel yağ fabrikalarının dağılışına bakıldığında ham maddeye yakınlığın ön planda olduğu görülmektedir. Ayçiçeği yağı fabrikaları Edirne ve Tekirdağ'da zeytinyağı fabrikaları Edremit, Ayvalık ve Gemlik'te, mısır ve soya yağı fabrikaları Adana'da yaygındır.

Türkiye'nin pamuk tarımı ve hayvancılık faaliyetlerinde gelişmiş olması, **dokuma ve deri işletmeciliği**nde gelişmesine olanak sağlamıştır. Pamuklu dokuma ve pamuk ipliği tesisleri; Adana, İzmir, Denizli, Aydın, Antalya, Manisa, Gaziantep gibi illerde ham maddeye bağlı olarak kurulmuştur. İstanbul, Bursa ve Kayseri gibi illerde ise bu sanayi kolunun gelişmesi ham madde temininin kolay olmasından kaynaklanmaktadır. Ülke genelinde yünlü dokuma sanayisi, genellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde iç pazara yönelik yapılmaktadır.

Hazır giyim sektöründe dünyanın önemli ihracatçıları arasında yer alan Türkiye, bu sektöre yönelik ülke içindeki istihdamda da önemli bir paya sahiptir. **Orman ürünleri ve mobilya sanayisi,** ham madde olarak ormanlardan elde edilen odunu kullanmaktadır. Kâğıt, kereste, lif levha, yonga levha, parke, sunta ve kontraplak başlıca orman ürünleridir.

Kimya sanayisinde birçok ham madde kullanılarak çok sayıda ürün elde edilmektedir. Kimya sanayisinin başlıca alt dalları petrokimya, ilaç, lastik, gübre, sabun ve deterjan sanayileridir. Türkiye'de bulunan petrol rafinerileri; İpraş (İzmit-Görsel 2.132), Aliağa (İzmir), Orta Anadolu (Kırıkkale) ve Batman rafinerileridir.

Taş ve toprağa dayalı sanayiden elde edilen başlıca ürünler; çimento, tuğla, kiremit, cam ve cam ürünleri, kireç, alçı ve seramik eşya şeklinde sıralanabilir.

Seramik, porselen ve fayans üretiminde ana ham madde kil, kaolin, feldspat ve kuvars kumudur. **Makine sanayisi;** ulaşım araçları yapımı, elektrikli makinelerin imalatı, tarım aletleri yapımı, savunma sanayisine ait araçların imalatı gibi kollardan oluşmaktadır. İlk yerli Türk otomobili, **Devrim** adıyla Eskişehir Lokomotif ve Motor Endüstri Tesisleri'nde imal edilmiştir. Türkiye'de günümüzde Bursa, İzmir, İstanbul, Kocaeli ve Sakarya'da otomobil ve yük taşıtları üreten fabrikalar bulunmaktadır. Otomotiv sektörü, Türkiye'nin ihracatında önemli bir paya sahiptir.

Jeopolitik açıdan siyasi, bölgesel ve ekonomik karmaşanın yoğun olduğu bir bölgede yer alan Türkiye'de savunma sanayii oldukça önemli bir yere sahiptir. Makine Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK), Askerî Elektronik Sanayii (ASELSAN), Hava Elektronik Sanayii (HAVELSAN) savunma sanayisinin başlıca kurumlarıdır.

Atatürk'ün şu sözü sanayinin ülkemiz için önemini ortaya koymaktadır: "Her yeni endüstri eseri, muhitine refah ve medeniyet ve bütün memlekete mutluluk ve kuvvet vermektedir." Sanayi sektörü, Türkiye'deki istihdamda önemli bir yere sahiptir. Bu sektörün toplam iş gücü içindeki payı her yıl artış göstermektedir. Sanayi sektöründe elde edilen gelirlerin büyük bölümü yapılan ihracata dayalıdır. Türkiye'nin önemli ihraç ürünleri otomotiv, hazır giyim, demir ve demir dışı metaller, çelik, kimyevi maddeler ve tarıma dayalı işlenmiş ürünlerdir.

SORULAR

SORU 1: Aşağıdaki sanayi tesislerinden hangisinin kuruluş yerinin belirlenmesinde ulaşımın etkisi daha belirleyici olmuştur?

A) Zonguldak'ta demir-çelik fabrikalarının kurulması
B) Denizli-Sarayköy'de jeotermal santrallerin kurulması
C) Batman-Raman'da petrol rafinerilerinin kurulması
D) Rüzgâr santrallerinin Ege kıyılarında yoğunlaşması
E) İskenderun'da demir-çelik fabrikalarının kurulması

Cevap: E

SORU 2:

Türkiye'de:
-İpekli dokumada Bursa, İstanbul, Adana,
-Petrol rafinerisinde Batman,
-Tütün sanayisinde Samsun, İzmir, Manisa ve Bitlis,
-Halı, kilim ve battaniye dokumacılığında Hereke, Bünyan gelişme gösteren merkezlerdir.

Bu yerlerde söz konusu sanayi faaliyetlerinin gelişme göstermesinde aşağıdakilerden hangisi birinci derecede etkili olmuştur?

A) İklim koşullarının elverişli olması
B) Ulaşım hatlarının yoğunluk kazanması
C) Devlet yatırımlarının artış göstermesi
D) Pazarlama olanaklarının fazla olması
E) Ham maddenin kolay temin edilmesi

Cevap: E

SORU 3: Karabük ve Ereğli Demir Çelik Fabrikası Türkiye'nin kuzeyinde yer alan önemli bir sanayi bölgesidir.

Bu bölgede sanayinin gelişmesinde etkili olan başlıca faktör aşağıdakilerden hangisidir?

A) İklim koşullarının elverişli olması
B) Yeryüzü şekillerinin sade olması
C) Taş kömürü yataklarının bulunması
D) Orman bitki örtüsünün bulunması
E) Pazar koşullarının gelişmiş olması

Cevap: C

SORU 4:

Sanayi tesislerinin yoğun olduğu yerlerde hava kirliliği, sanayi tesislerinin az olduğu yerlere göre daha fazladır.

Yalnızca bu bilgiye bakılarak aşağıda verilen şehirlerimizden hangisinde hava kirliliğinin diğerlerine göre daha az olması beklenir?

A) Ağrı
B) Sakarya
C) Adana
D) Bursa
E) Gaziantep

Cevap: A